

א"ב של דביר

לרגל חגיגות ה-60 וקבלת המתיישבים החדשים המתדפקים על שערינו, החלטנו לאגד תחת קורת גג אחת את המושגים והביטויים שעושים אותנו למי שאנחנו: לדבירניקים. כיאה לישוב שוקק חיים במשך שישה עשורים, המילון שמוצג לפניכם עמוס בהרבה נוסטלגיה, כפי שמצטיירת בעיניהם של בני הקיבוץ שהגו אותו. עם זאת, המילון נותן במה גם לביטויים שעדיין קיימים איתנו בשגרת החיים, במטרה להסביר פנים לדבירניקים החדשים, תושבי ההרחבה.

שומר השער המיתולגי של דביר, מכהן בתפקיד מאז תקופת המנדט הבריטי. ידוע ביכולות צייד אגדתיות וגידול נענע קסומה (למרות הספקות בנוגע לשיטת ההשקיה שלה). "בוא לשער מהר, אחמד עושה חוגלות על האש"

אחמד

האח החורג והמכוער של **חדר האוכל** (ע"ע), המשמש בעיקר את הילדים והמוסדניקים, אך גם בו תמצאו מקומות קבועים לחברים. בשנות ה-70 אירח בארונותיו את הטלוויזיה היחידה שהיתה בקיבוץ ומאז דעך כוכבו.

אטריום

בעוד מדשאות הכדורגל בישובים מסביב קמלים, מתפתחת בשנים האחרונות מסורת של אירוח משחקי אליפות המועצה בדשא הירוק והמטופח שלנו. ואיתה גם הניצחונות! דביר היא ללא ספק המכבי חיפה של המועצה בעשור האחרון.

אליפות המועצה

אחד מגידולי העבר המפוארים של מטע דביר. מי שלא נגס בבבקוק טרי ולבן באמצע הקטיף, לא יודע עונג אמיתי מהו. ע"ע **בררה**, **דילולים**, **סכנת האפרסקים**.

אפרסקים

כינויו הנוסטלגי של האחראי על מערך ההסעדה בקיבוץ. אחד התפקידים הנחשקים והפונקציונליים ביותר בקיבוץ. עם הזמן הוחלף בכינוי חסר הסקס-אפיל "מנהל ענף המזון". החוליה המקשרת בין אגדות מקומיות כמו ז'קו, עציץ ועוד רבים וטובים. "איפה המפתחות לאקונומיה? צריך לארגן תרמוקן ל**נסיעה לים** (ע"ע)"

אקונום

תום ה**הקמה** (ע"ע), שעת הקסם ופסגת היום של ילדי **חברת הילדים**. מסמלת את המעבר מעול המטפלות ו**בית הילדים** (ע"ע), לחופש הגלום בשעות ה**בילוי** (ע"ע). לעיתים נדירות שימשה גם ליעודה המקורי, כלומר תחילת זמן האיכות עם ההורים הביולוגיים. "אז מה אם כבר ארבע, לא מפסיקים **הקפות**" (ע"ע) באמצע!"

ארבע אחרי הצהריים

מוגשת ב**הקמה** (ע"ע). כוללת סנדביץ' דלוח ותה פושר.

ארוחת ארבע

לפני תאילנד הקטנה של היום, איפה שהיו ה**כיפאופן** (ע"ע) וגדילנד עמד לו אוטובוס ועליו שלט: "הארנבייה". דורות של ארנבים וצ'ינצ'ילות גודלו בהרבה חום ואהבה על-ידי שאול. "בואו, אפשר ללכת לקטוף תותים מהעץ של שאול, ראיתי אותו הולך לארנבייה"

ארנביה

ב

בגדי בילוי	בגדים קצת פחות סמרטוטיים מבגדי העבודה, אותם לבשו הילדים לפני שהלכו ל בילוי (ע"ע) אצל ההורים.
בור תחמיץ	האזור בו מאוחסנים מוצרי המזון של הפרות (לימים נקרא מרכז מזון). פארק השעשועים האמיתי של ילדי הקיבוץ, כולל חבל טרזן וקפיצות בכותנה. האגדה מספרת על שלוש בנות קיבוץ שיצאו לטייל ופגשו את שאול בבור תחמיץ. אל תתנו לדמיון שלכם לרוץ, הוא בסך הכל קיבל השראה וקרא לתאי המזון על שמן: דליה, סיוון ורונית.
בילוי	פרק הזמן בין ה הקמה (ע"ע) לה שכבה (ע"ע), הזמן בו מבלים הילדים עם הוריהם. "ילדים, השעה ארבע, הזמן לצאת לבילוי..."
בילוי בוקר	כמו בילוי אבל בבוקר של שבתות וחגים. "אמא, נכון שבאחד במאי יהיה בילוי בוקר?"
בית היוצר	מבנה ישן, מסריח מדבק פלסטיק וחמר, בו למדו ילדי הקיבוץ שעורי מלאכה.
בית ילדים	משכנו של הילד. החלום הרטוב של כל עירניק (ע"ע) והסיוט של חלק ניכר מבני המקום. מקום בו שולטות המטפלות והילדים מוציאים אותן מכליהם. מכיל סצנות בלתי נשכחות כמו קריאה לשומרת בשמרטף, מנוחת צהריים וסטנגה.
במב"ח	בן משק בשנת חופש. שם זוהר לעובד פשוט במחיר עבודתו, שהגיע לקיבוץ בשביל לחסוך קצת כסף לטיול הגדול. ברבות השנים הוחלף ב"במב"חים" מרהט ומתאילנד, יותר יעילים ופחות תופסי מתנדבות (ע"ע).
בן קיבוץ	על אף היותו בן אנוש יציר הוריו הקיבוצניקים, לעיתים נדמה כי הוא רכושם הציבורי של חברי המשק, נתון לנזיפותיהם, הערותיהם ושאר מסרים חינוכיים שלא הצליחו להנחיל לילדיהם הפרטיים.
בני	אחד שנותן לכדור לצאת מתחומי המגרש על אף שיכול היה לעצור אותו. "אוף! איזה בני אתה!" או "אל תהיה בני".
בְּרָבְרִים	זן מקומי של ברווזים מתועבים במיוחד, חיה נפוצה במשק החי (כנראה עקב מחירה הזול בשוק החיות של הקיבוץ הארצי). נוהגים לנשוך ולהזדווג ללא אבחנה.
ברחשים	דו-כנפיים קטנים וטורדניים המופיעים בעת עונת הקציר. "הברחשים זה איום ונורא אך לדביר תהיה חיטה ושעורה..."
בריכה	סמל סטאטוס שכל קיבוץ חייב שיהיה לו, ואצלנו יש ויש! אמנם מכילה יותר בטון וגרנוליט ופחות מדשאות, אולם תמיד תמצא מעקה פנוי ורחב מספיק להישען עליו ולהטיל את מימך בערגה לתוך המים הקרירים.
בריכה ישנה	קערה אליפטית מצופה תערובת של אספלט ובטון, שזכתה גם לכינוי הקנטרני "השלולית". היו בה מדשאות, נדנדות, מקפצות גבוהות, מתנדבות, ועולם שכולו טוב לפני המיתון הגדול.
בְּרָרָה	כינוי לאפרסק רקוב או רך מדי מלהיכנס לקרטון האפרסקים המשובחים, אשר סיים את חייו כלפתן או ריבה.

ג

גדר

תוחמת את הישוב מפני כל הרעות שבחוץ. עם השנים התארכה, התבצרה וחושמלה. היקפה עומד היום על כ- 4000 מטר. ציטוט: "את באה לסיבוב סביב הגדר?"

גידול אישי

כל ילד בחברת הילדים "זכה" להיות אחראי על חיה מסוימת **במשק החי** (ע"ע). הוא היה אחראי לתת לה שם, להאכיל אותה וללמד אותה טריקים זולים. בדרך כלל זה נגמר במפח נפש לאחר מספר ימים של הזנחה.

גיוסים

מילה נרדפת לסנג'ור חברי קיבוץ מעבר לשעות העבודה שלהם, לעבודות מסריחות במיוחד. ראה למשל **דילולים**, **שיווק עופות**.

גלשני-רוח

תחביב ישן של גברי המקום סביב **הנסיעה לים** (ע"ע) ולמקוואות מים קרים אחרים. "עזרא אמר שתביא את העגלה עם הגלשנים".

גמד האדום

דורות שלמים של ילדי דביר האמינו כי הגמד האדום, מהסיפור "גשמיאל שר המטר", התגורר בגזעו של עץ האיקליפטוס מערבית לקיבוץ. העץ של הגמד האדום (ע"ע) ואיתו גם הגמד, סיימו את חייהם עם תחילת עבודות הפיתוח של שכונת הרחבה..

גרעיני נח"ל

דרכו של הקיבוץ להתרבות נעשה עד שנות ה-90 על-ידי ייבואם של בני 18 שטופי אידיאולוגיה מהעיר, שהאמינו שקיבוץ הוא גן עדן עלי אדמות. לעיתים נדרשו עשרות שנים על-מנת להבין את גודל התרמית.

ד

דבירבורים

עלון הקיבוץ, ממשיך דרכם של "נתיב בעפר" ו"דבירפורמציה". מכיל ראינות עומק, מדורי נישה, עדכונים קהילתיים ומשקיים ובתקופות טובות גם התנצחויות עסיסיות בין חברים.

דבירה

הכינוי הקנטרני והלועג שנתנה ועדת השמות הארצית אי שם בשנות החמישים לקיבוץ דביר, בטענה כי לא זהו מקומה המדויק של דביר המקראית. עד היום מסתובבים סיפורים מסמרי שיער על חברי משק שהלכו באישון ליל ובחירוף נפש לשלט שעל הכביש המהיר כדי למחוק את הה' הסופית.

דולב

ענק תעשייתי ההולך וקם על יוצרו בשנים האחרונות ומצעיד את הקיבוצים דביר ולהב לעתיד של שפע וביטחון כלכלי. כבר בחיתוליו שבר שיאים וכמו **סלק הסוכר** האגדי (ע"ע) הוכרז כמוביל בעולם בתחומו. "אז מה... הקיבוץ שלנו היה במקום הראשון בסלק סוכר ועכשיו במכונת ההזרקה הכי גדולה בעולם".

דילולים

פעולה סזיפית ומייגעת המתבצעת בגבהים ותחת השמש הקופחת, שמטרתה לייצר איזור חיץ של 10 ס"מ בין פירות האפרסק על ידי מריטת הפרחים שבינם. פסגת הדילול היא הפסקת הארטיק המתחילה כחצי שעה לאחר תחילת הדילול ומסתיימת רבע משעה לפני סופו. "אתמול בדילול כמעט לא הגיעו אנשים אז בסוף ויתרנו על הארטיק וחזרנו אחרי חצי שעה".

דירה בתל אביב

הדירה אשר שימשה את חברי המשק בבואם לביקור בעיר הגדולה. הדירה אמנם היתה בתל אביב אבל בכל הקשור לסדר וניקיון היא דמתה לאחותה הקטנה שבקיבוץ, "הייתי אתמול בדירה בתל אביב ואני אומרת לך זה ממש זוועה מה שהולך שם, הכל מטונף שזה פשוט גועל נפש".

דירת אירוח

דירת חדר וחצי מעופשת באזור חצי נחשק המשמשת את האורחים הפחות מפונקים או יקירי **מפעל דולב** (ע"ע) ללילה אחד בלבד. "שנתי אתמול בדירת אירוח והיה זוועה, היום אני חוזר הביתה!"

ה

הגדה קיבוצית

ניסיון של התנועה הקיבוצית להתחכם ולכתוב הגדת פסח משלה. למרות היותה קצרה מאחותה המסורתית, גם ההגדה הקיבוצית אינה מצליחה להשאיר את החוגגים סביב השולחן בסיום האוכל.

ההמנון של דביר

המנון דביר המקורי נכתב בידי עדה רות והולחן על-ידי מוני אמריליו (הסלב היחיד שהיה בדביר. טוב נו, חצי סלב. וגם הוא עזב). לכבוד חגיגות ה-50 כתבה יעל צ'ביק המנון עדכני יותר שהולחן על-ידי שלום אוחיון (גם סלב?)

המנון האינדיאניים

ממר יאווה פרה יאווה אנדרה סוסיה רוז'ין יאווה. ממר יאווה רוז'ין יאה. לא ברור למה, אבל זו התפילה ששרו הילדים כשלמדו את נושא האינדיאנים.

הנהלת הקהילה

שם סקסי למוסד האפרורי שנקרא בעבר מזכירות. הגוף אליו מתנקזות צרותיה החברתיות של קהילת המקום וזכות לקבל מענה מוגבל.

הפרטה

הפתרון המיידית לכל תחלואי העולם באשר הם.

הקמה

הרגע המתוק בו מודיעה המטפלת שהסתיימה מנחת הצהריים וכל הילדים רשאים לצאת מן המיטות, לאחר שיממון אינסופי בו הדבר היחיד שמותר לך לשעות הוא לשכב במיטה בשקט, ער או ישן. בהקמה מוגשת **ארוחת ארבע** (ע"ע) ולאחריה הולכים הילדים ל**בילוי** (ע"ע) בבית ההורים.

הקפות

משחק ילדים בדומה לבייסבול האמריקאי רק ללא מחבט ועם כדור טניס.

הרחבה

אחותה הסקסית והזוהרת של **הפרטה** (ע"ע), שתיהן מתחילות ונגמרות בה' ומסמלות יותר מכל את סיומה של תקופה אחת ותחילתה של אחרת.

השכבה

מהלך יומימי בתקופת הלינה המשותפת המשלב פרידה מן ההורים, התארגנות לשינה והאזנה משותפת לסיפור או תקליט. לאחר סיום ההשכבה נשארים הילדים לבדם עם **השמרטף** (ע"ע) ותקווה שקטה שהלילה תהיה **שומרת לילה** (ע"ע) נחמדה ולא עצבנית. "אתמול, אחרי ההשכבה, השומרת לילה הגיעה לגן וצווחה עלינו כמו משוגעת".

ר

- ואדי מוקי
הוואדי שחוצה את הקיבוץ מכיוון חדר האוכל בואך **משק-חי** (ע"ע). נקרא כך בעקבות הסערה המפורסמת שהציפה את חדרו של מוקי שהתגורר בסמוך. ואולי גם בגלל ש"ואדי-רוחי" נשמע ערבי מדי.
- ואו-וידי
שיר עם מילים מוזרות שהמציא אבי בנאי. ניצוחו של בנאי על קהל בארבעה חלקים הפכו מזמן לאיקון תרבותי בדביר. "ואו-וידי ואו-וידי ואו-וידי בום, פנמה צ'ינגצ'נג בום!"
- ועדה
צוות משותף לעניינים שברומו של קיבוץ. מטרתה של ועדה היא לייצר תקנונים כדי שחברי הקיבוץ יוכלו להפר אותם.

ז

- זבו
למרות שהמילון נמנע מלהגדיר שמות של אנשים, שמו של צבי אברמוביץ' זוכה למקום של כבוד, לאור הכינויים שהדביק לחברי דביר במרוצת השנים. בין היתר: המלך, קישוא, וויליאם, רש"ק ועוד...

ח

- חבר
הגירסה הקיבוצית ל"קומרד". המעמד הגבוה ביותר אליו יכול לשאוף שוכן הקיבוץ. כרוך במסלול קבלה מפרך שכולל תקופת ניסיון, מועמדות א', מועמדות ב', מסלול מכשולים **בואדי מוקי** (ע"ע) והצבעה.
- חברת ילדים
כינוי לאזור ולשלב בחיים בו "מתחנכים" הילדים בכיתות א'-ו' עם המון משחקי כדור והצקות לבני/ות המין השני. שלב הביניים בו הופכים זאטוטי המקום ל**מוסדניקים** (ע"ע) פוחזים וחצופים.
- חדר אוכל
בית המקדש. בן זוגו של **האטריום** (ע"ע) המקום שהגיש מנות פאר כמו רגלי הודו מורתחות עם נוצות וכבד בקר מצופה גומי. סיסמת האקונום: "שאתה רעב הכל טעים". כולל רגעי קסם אמיתיים כמו **הפלאפל של בנאי** (ע"ע).
- חדר
המקבילה הקיבוצית לדירה של פעם. הכיל מיטת סוכנות, ארגז תחמושת ששימש כשולחן קפה והמון המון ערכים, אידיאולוגיה וזבובים. "כבר **ארבע אחה"צ** (ע"ע), הולכים לחדר של ההורים".
- חורשות
בקיבוצנו הצחיח זכו החורשות הפזורות בהיקפו למקום של כבוד ובהתאם גם לשמות תואר מרשימים. חורשות הפיקניקים והאינדיאנים מהוות עד היום אנדרטאות מפוארות יותר או פחות לפעילויות השונות שהתקיימו בהן בעבר, לפני הניוון של העידן הטכנולוגי.
- חירבה
מבנה אבנים נטוש אי-שם בשדות דרומית לדולב. יש הטוענים כי שימש כאכסניית דרכים פופולארית במיוחד לעולי הרגל הקדומים אל דביר המקראית. אחרים טוענים כי מדובר בסתם בית-זונות נבטי שפשט את הרגל. היווה יעד מועדף לטיולי טבע קצרים עבור ילדי הקיבוץ הסקרנים.

חלוקה	לפני עידן המרכולית ובמקביל לתקופת הכולבו והממתקיה, התקיימה חלוקה שבועית של מוצרי יסוד לחברים חנים אין כסף. כמובן שסל המוצרים בחלוקה עבר טלטלות ושינויים לאורך השנים, במקביל לשינויים הסוציו-אקונומיים שעברו על הסביבה. בזמנים הטובים כללה החלוקה גם סיגריות (נובלס, מה חשבתם?), ליגנין (ע"ע), נס קפה עלית ופירלי.
חליקות	ביום קיץ שרבי, חליקות על לינולים (ע"ע) בכל פיסת דשא משופעת סיפקו לילדי הקיבוץ (ולא רק לילדים) כמה רגעים מתוקים של אושר. המים הזורמים והלינולים החלקלקים היו גן עדן אמיתי שכמעט והצדיק את בוא הקיץ. "חברה, בואו נאסוף המון לינולים ונעשה חליקות מהחדר אוכל עד ואדי מוקי (ע"ע)"
ח"צ	החברה הצעירה של הקיבוץ. המוסדניק הבוגר זכה לקבל קובייה מפוארת או חדר בקומותיים ולנהל חיי הוללות ואושר במשך תקופת השירות הצבאי והחיפוש העצמי של אחרי הטיול בחו"ל. הטבות הח"צניק כללו פאב שכונתי ואספקת מתנדבים/מתנדבות שוטפת.
חצרן	בחור שאחראי על ענייני חצר המשק: ריקון פחי הזבל, הבאת כביסה לבתי הילדים ודהירה מטורפת על טרקטור תוך סינון קללות שאף אחד לא שומע. "הפח מלא! איפה החצרן? מישהו ראה אותו?"

ט

טבחנה	פינה מרוחקת בצפון יער דביר (ע"ע) עם מערות ששימשו בעבר למגורי רועים, בור מים ונוף משגע. עם קצת מזל מגיעים ביום נטול ריחות פגרים שהותירו הבדואים ומנסים שלא להתקע עם הטרקטור בדרך.
טיול קיבוץ	עולים על האוטובוס של מוקי, אוכלים תפוצ'יפס, שרים ואו-ויד (ע"ע) ומנסים לפענח את מה שאילן ברוש אומר במגאפון. הילדים שואלים מתי מגיעים וההורים שואלים מתי יהיה טיול קיבוץ בלי ילדים. בסוף, מנקים את הקיא מהאוטובוס ופורקים ארגזים על הרמפה.
טרקטור	כלי ממונע המשמש לצרכי חקלאות בשעות העבודה ולאחר מכן מהווה מצרך נחשק לגניבה על-ידי מוסדניקים פוחזים (ע"ע) לתחרות שקיעות בבוע, נסיעות לילה פרועות וירידה בניוטרל את הדרך מלהב.

י

יום הילד	לונה פארק תוצרת עצמית בקיבוץ, כי מי צריך להרחיק העירה שיש לך את יום הילד? הרכבת של חגוש יוצאת בזמן אבל רק פעמיים, התור לפקמן מגיע עד הקומונה והפיל מוציא מהחדק ממתקים (עד שהורידו אותו כי האורחים לקחו מלא הביתה).
יום הפוך	משעמם לילדים בחופש הגדול. מה עושים? ביום ישנים ובלילה ערים. אוכלים ארוחת בוקר בחצות, הולכים לראות את הזריחה ברפת ומעלים את האופניים שליד החדר אוכל על הגג. "אוף! נרדמתי ביום הפוך".

ילד חוץ ילד המגיע עם או בלי משפחתו לדביר למספר שנים או עוזב אחרי חודש. תלוי בהשתלבות. "לא קל להיות ילד חוץ אבל זה לא סיבה להיות לחוץ".

יער דביר האלטרנטיבה השפויה ליער להב. שם נמצאים בריכת המים, אורניות והטבחנה (ע"ע). בעבר שימש את הקיבוץ לעל-האש ביום העצמאות והיום בעיקר את יוצאי חבר העמים.

כ

כביסה הערמה המסריחה שמצטברת בפינת החדר, מוכנסת לשק לבן, מושלכת והופכת בתהליך מופלא לבגדים נקיים ומקופלים. ממש כמו זחל שהופך לפרפר.

כביסת חיילים תורנות שבת במכבסה במהלכה מכובסים מדי החיילים שיצאו הביתה. "עד מתי ביום שישי אפשר להשליך כביסת חיילים?"

כדרים באים משחק ילדים דמוי תופסת, על הדשא או בבריכה. האקס המיתולוגי של הממתקיה. התמזג עם המרכולית עד שנבלע בה. בצד של הכולבו היו כל הדברים למשק הבית חוץ מממתקים. בקיצור חומרי ניקוי. "רפי איפה בכולבו ה..?" "מה?" "נו איפה ה..?" "מה?" "טמפונים!"

כיפאופן אתר תיירות מוטורי שהוקם בשנות ה-90 מערבית למפעל דולב. משך בעיקר ערסים לטיולי טרקטורונים וילדים ערסים למסלול הקרטינג. הוקם, נוהל ונשלט ביד רמה על ידי גדי. כיום מאוכלס בתאילנדים. "בוא נלך לשתות ברד בכיפאופן".

(ה)כלבים של מיצי מפעל חיים של אישה אחת, שלמרות שמה החתולי, כלבים עזובים רבים חייבים לה תודות אין ספור על טיפולה המסור. בעבר מוקמה אי שם בדולב והיום ניתן להבחין במבנה החדיש והמדוגם שממול לביוב הישן. כן ירבו אנשים כמו מיצי ופרוייקטים כגון הכלבייה הנ"ל.

כסף זהב השיטה לצרף באקראי שני ילדים לשתי קבוצות כדורגל. כשילד רוצה להצטרף למשחק, שולחים אותו למצוא בן זוג ולעשות "כסף זהב".

כתיתה הגירסה המקומית לשניצל. מגעיל כמו שזה נשמע.

ל

לא שומעים האתגר הגדול של מפעיל מערכת ההגברה, הוא לתמרן בתפר הצר שבין צפופי רמקול נוראיים לבין קריאות נוראיות עוד יותר: "לא שומעים!" של חברות המשק.

להב הקיבוץ השכן והקרוב ביותר לדביר, גיאוגרפית ולא רק. בזכותו או שבאשמתו נחשפו בנינו הרכים לבשר לבן כבר מגיל צעיר. "שמור את ידידיך קרוב, ואת אויביך קרוב אף יותר".

להשליך כביסה	פועל המתאר את אקט מיון הכביסה המלוכלכת לתאים השונים במכבסה. מקביל לביטוי "לזרוק כביסה" בקיבוצים אחרים. "אבא לאיזה תא להשליך את החולצה? בגדי שבת או טריקו בהיר?"
ליגנין	נייר טואלט, טישיו. לקינוח האף ולניגוב ה בָּבָה (ע"ע). "המטפלת, יש לי בבה ואני צריך ליגנין".
לינה משותפת	גם בדביר ישנו הילדים יחדיו בבתי הילדים (ע"ע), עד שבא סאדאם חוסיין והפך את ה" השכבה " (ע"ע) להיסטוריה.
לינולים	יריעות סינטטיות עשויות לינולאום. בימות השנה משמשות מצע רך בפעוטוני הקיבוץ ובימי הקיץ החמים ל" חליקות " (ע"ע) על הדשא או על הירידה שליד המרכולית.

מ

מגרש משחקים	הגירסה המקומית לגן השעשועים העירוני. "גדי בנה עוד נדנדה למגרש המשחקים. למה שלא יבנה גם מתקן קופים (ע"ע)?"
מוסד	המוסד החינוכי "מבואות הנגב" שבקיבוץ שובל. חטיבת ביניים ותיכון לכיתות ז'-י"ב. בעבר תיפקד גם כפנימייה וכמקום הבילוי היחידי עבור ילדי הקיבוץ, לטוב ולרע. "מה זאת אומרת למדת במוסד? מוסד למפגרים?"
מוסדניקים	שכבת ילדי חטיבת הביניים והתיכון. לומדים ב מוסד בשובל (ע"ע). נחשבים לשכבה הנחותה ביותר חברתית בקיבוץ ולמעין שער לעזאזל קולקטיבי. "עוד פעם גנבו לי את הטוסטוס ושברו לו את הברקסים!? זה בטח המוסדניקים!"
מועדון זמר	מפעל חיים של משפחת האי, בניצוחו של נחומי הרציון. מרכז אליו מדי חודש בחודשו זמרים חובבים מאזור הדרום שהחליטו הפעם לא להסתפק במקלחת אלא לזייף יחד עם מאות חברים ב אטריום (ע"ע) של קיבוץ דביר. "אתה בא למועדון זמר? יש בייגלה בהפסקה".
מחסן	מה עושים כשיש הרבה ציוד לקולקטיב ומבנה ישן חסר תועלת? מחסן! כאלו היו רבים: מחסן טיולים, תחפושות, גלשנים (ע"ע) ועוד רבים וטובים. וחלקם איתנו עד היום: מחסן תרבות למשל.
מיכלזון	מכשיר נייד ולא הכי יציב לעבודות בגובה. עם לכתו בטרם עת, שודרג למתקן עינויים בלונה-פארק של יום הילד (ע"ע).
מים לדוד המלך	מסורת מחג השבועות שנדחפה גם לאירועים אחרים. מחווה לשירם של הגשש החיוור. "תבקש מבנאי והג'ינג'ים לעשות מים לדוד המלך".
מרכולית	המכולת הקיבוצית. המרכולית בדביר היא ככל הנראה החנות הצפופה ביותר בעולם המערבי. זכתה גם לכינוי "הפיצוציה". גלגול מודרני וחסר אופי של הכולבו המיתולוגי. "שיט, המרכולית פתוחה עכשיו רק למטפלות..."
משה	השם הנפוץ ביותר בדביר. מהווה את כרטיס העלייה הנחשק לבמה לשיר בקול בס בסדר פסח את "משה הכה בסלע". "מה?! השם האמיתי של דותן/ריצ'קר/ב"ש הוא משה? אתה צוחק עלי!"

משק חי	גן החיות המקומי. שימש כמקום עבודה שנוא או אהוב לילדי חברת הילדים, תלוי במידת הסלידה או החיבה שלך ל ברברים (ע"ע). "ילדים לכו למשק החי, צריך להאכיל את הגידול האישי (ע"ע)"
מתנדבות	שעות על גבי שעות של אושר, חלומי של כל ח"צניק חסר השגחה. "מה?! גלעד הוא האחראי מתנדבים?? זה כמו לתת לחתול לשמור על השמנת!"
מתקן קופים	יצירת מופת של עץ ומתכת, אשר מוקמה לאחר כבוד מתקן קופים במרכז חברת הילדים (ע"ע), צמוד לגן עפרוני. חלומי של כל ילד חסר השגחה.

נ

נגרית	שלוחת הבת של נגרית האם, שנועדה לתחזק את בתי הילדים. תוך כדי עבודות הנגרות ותליית מדפים בבית הילדים, היה דוד רוט מפזם שירי ילדים קובניים.
נהג תורן	שירות הסעות חינם פנים קיבוצי המאפשר לחברים להגיע לצומת הקרוב או ממנו "אתמול חיכיתי בצומת עם הנהג תורן חצי שעה כי הוא רצה לאסוף גם את 369 (ע"ע) מתל אביב אבל בסוף לא היה שם אף אחד".
נסיעה לים	רכב עמוס משתזפים/ות שעזרא הקפיד להוציא מדי שבת לחוף הים בזיקים או בדוגית, גורר אחריו עגלה עם גלשנים (ע"ע).
נסיעת בריאות	רכב עמוס בחולים ומתחזים הנוסעים לקבל טיפול או סתם לראות רופא באחת המרפאות בבאר שבע. למרות שמה האקסקלוסיבי, אין שום דבר בריא בנסיעה הזו. "אתמול לקחתי טרמפ לבאר שבע עם נסיעת בריאות. לא היה מקום, אז ישבתי מאחורה על הצידינית עם דוגמיות השתן".
נקניק מטוגן	המאכל האהוב והנדיר ביותר בבית הילדים בבילוי בוקר (ע"ע) בשבת.
סברה ושתילה	שמה של שכונת הוותיקים שהוקמה בשנות ה-80. בשל הצפיפות בין הבתים נקראה השכונה על שם מחנות הפליטים שנטבחו במהלך מלחמת לבנון הראשונה. הומור של שמאלנים, לך תבין...

ס

סובב הולך	מדור וותיק ופופולארי במיוחד בעלון המקומי (ע"ע דברבורים). בעבר היה מעין "ציפורה" בזעיר אנפין והכיל דברי רכילות מקומית מרתקים ומרתקים פחות. בגרסתו הנוכחית והאינפורמטיבית יותר, מסכם את האירועים הבולטים אשר מתרגשים על המשק וקהילת המקום.
סודה חופשי	כן, האוויר עם המים עדיין חופשי (מעניין מתי גם הוא יופרט). הברז הכי ימני, ליד התרכיז של עציץ (ע"ע). הסודה של דביר ידועה עד היום באחוזי הגז הגבוהים שבה, עובדה שתמיד גורמת לך ללחוץ, לחכות שירד הגז ואז ללחוץ שוב. כנראה שכבר בעבר חשבו על חיסכון במקומות הנכונים או שבזמנו היו רגילים יותר לצרבות.
סידור רכב	הדרך הקיבוצית לעשות סדר בצי הרכב וחלוקתו בין החברים, על בסיס כל הקודם זוכה ושיקולים אישיים לא ענייניים. "סדרן הרכב מבקש למסור:

<p>נא לא לעשן ברכבי הקיבוץ ולזרוק עטיפות של קונדומים".</p>	סילו
<p>סמל פאלי הניצב בגאון במרכזו של כל קיבוץ המכבד את עצמו ונועד לאגירת גרעיני החיטה. עד היום לא ברור מה יותר מסוכן: להשתלשל מגג הסילו בשביל לרשום את שמות גרעיני הנח"ל (ע"ע) שהגיעו לקיבוץ, או להיטגן מהאנטנה הסלולארית שהוצבה בראשו. "אם היו אומרים לך לקפוץ מהסילו, היית קופץ?!"</p>	
<p>האפרסקים שהרגע הגיעו מהמטע היו נשפכים למכונה גדולה שבמרכז הסככה, שם היו עוברים מיון לפי גודלם. בצידי המכונה עמדו עובדים מסורים שדאגו להעיף את הבררה (ע"ע). "לך תביא מסככת האפרסקים כמה בבקוק בררה".</p>	סככת אפרסקים
<p>גידול חקלאי ניסיוני שהחל אי שם בראשית שנות החמישים, ההצלחה הגידולית היתה חסרת תקדים ודביר שברה שיא עולמי בתוצר לדונם. לאחר מספר שנים של גידול הסתבר שהסלק הוא צרכן מים לא קטן והוחלט להפסיק לגדלו. עד היום 30% מהסוכר הלבן בעולם מיוצר מסלק סוכר.</p>	סלק סוכר
<p>חנות הנעליים שפעלה בקיבוץ עד שנות ה-90, בידיהם המסורות של חניתה ודב. סיפקו בעיקר סנדלים תנ"כיות ונעלי קיפי. הגירסה התמימה והחיננית ל"פיל בחנות חרסינה" היתה בשעתו ל"דב בחנות נעליים".</p>	סנדלרייה
<p>שטח חקלאי מושקה במי ביוב מצפון לקיבוץ. השטח מאופיין בתחלופה מגוונת של גידולים. גולת הכותרת היא גידולו של תירס למספוא. בקצה החלקה נזרעות שתי שורות של תירס מתוק במיוחד למאכל אדם, לחברי המשק ולבדואים באזור.</p>	עבדאללה
	
<p>בימים שבהם עבדו מרבית החברים בענפי הקיבוץ, נישאו העיניים לאלו שהיו יוצאים את שערי הישוב ולהתפרנס מחוצה לו. במקרים רבים עובד-חוץ זכה להטבות מפנקות ממקום העבודה, דבר שגרם לצקצוקים רבים בביצה המקומית. "אז מה אם הוא עובד-חוץ, הרכב שלו בשבתות צריך לעמוד לרשות הכלל!"</p>	עובד-חוץ
<p>המאפה אותו מכנים העירניקים (ע"ע) עוגייה. היחידה של עוגיות.</p>	עוגית
<p>באנלוגיה לקיבוצניק ומושבניק נקרא הילד מהעיר – עירניק. "תראה את העירניק הזה - סותם את האף עם היד כשהוא קופץ למים..."</p>	עירניק
<p>שמו של גן החובה בדביר. בעוד בתי הילדים בדביר משנים את שמם, שמו של גן עפרוני שורד כבר למעלה מ-20 שנה! השיאן הבלתי מעורער של שמות בתי הילדים בדביר ומסמל במובנים רבים את איכותו הגבוהה של חינוך הגיל הרך, אשר שמו בהחלט הולך לפניו!</p>	עפרוני
<p>אקליפטוס עול ימים שישב בחזית הצפון- מערבית של הקיבוץ ולגם במשך שנים ממימיו העליזים של הביוב הישן. ברבות השנים התיישבה על העץ הילה של יופי ומיסתורין, אנפות רבות קישקשו בין ענפיו וסופו שנגדע כתוצאה ממנגנון ההרחבה. יהי זכרו ברוך. "ראית את הלהקה הענקית של החסידות שהתיישבה על העץ של הגמד האדום?"</p>	(ה) עץ של הגמד האדום

פ

- מכשיר שיש רק בקומונות בקיבוצים. כל מטרתו בחיים (חוץ מלהיות חרוז ל-צאצ') היא להדביק את המספר שלך לכל בגד ובגד. רק כך עובדות **הקומונה** (ע"ע) ידעו למי שייך כל תחתון.
- שם גנאי נפוץ בקיבוץ דביר. מהווה ביטוי תיאורי גנאי עבור אנשים שסר חינוך בעייניך. הגירסה המקומית של כינויים כגון "יורם", "לפלף", "חנון", "דבע" וכיוב'. הכינוי המקביל ל"אוקס" בשובלניקית. "באמת חשבת שלא יהיו היום כתיתות בחדר-אוכל? איזה פוטי!"
- הפאב המקומי. במקור נועד לרכז את **המתנדבות והמתנדבים** (ע"ע) במקום אחד, על מנת להקל על בני ובנות הקיבוץ. כרגיל, הוביל ליצירת גירסה מתחרה וחיוורת בשם "הסילו" בקיבוץ השכן (ע"ע "להב"). כיום פתוח גם לתושבים (במחירים שווים! כדאי לכם!). "אחרי הפיצוץ באה הפטרייה".
- על אף שבעבר תורנות הפלאפל בדביר התחלקה בין מספר חברים, הצליח בנאי למתג את כדורי החומס הנפלאים על שמו. ואכן מדובר בגאווה לאומית ודבירניקית כאחד: הפלאפל של בנאי הוא ללא ספק המאכל שהביא הכי הרבה לקוחות לחדר האוכל במרוצת השנים. "בשבוע שעבר לא היה פלאפל, בטח היום יהיה".
- שמה של חבורת הזמר של דביר, על שם הגידול החקלאי שאיפיין את הקיבוץ. בסוף שנות ה-90 פתחה שעריה והפכה ללהקת בני שמעון. "אתה בא לפסטיבל ערד? שמעתי שמשינה מחממים את פפריקה".
- כינוי לחבר קיבוץ שסדרן העבודה מייעד אותו למלא חורים שונים שנוצרו לו במקומות העבודה, עקב חופשה, מחלה, **נסיעת בריאות** (ע"ע) או שקר אחר כלשהו של העובדים הקבועים.
- חלוקה מחדש של מגרש המשותף לכמה בעלים, לחלוקת המיועדות לבנייה. "לצורך שיוך דירות חייבים לעשות פרצלציה. שמישהו יסמן גם את העצים!"

צ

- משום מה הדבירניקים מעדיפים לקרוא לצומת הראשי על כביש 40 צומת דביר-להב, בעוד הלהבניקים עומדים על שלהם ומכנים אותו פשוט צומת להב. "זה **369** (ע"ע)? לדביר-להב בבקשה".
- כלי לאיסוף הפסולת הנוצרת במהלך הארוחה בחדר האוכל. ממוקמת במרכז של כל שולחן. המקבילה ל"כולבוניק" השובלניקי. "איכס, מישהו פלט את הכתיתה שלו לתוך הציבורית!"
- שמות קבוצות הילדים בדביר נקראו בעבר על שם ציפורים. המעבר ללינה המשפחתית הפסיק את שרשרת השמות והיום ניתן למצוא את השרידיים האחרונים שנשארו בשמותיהם של גן החובה **עפרוני** (ע"ע) ו**חברת הילדים** שלדג (ע"ע).

צ'יפס אצל השומר

הפנטזיה של כל ילד שאבא שלו שומר, היא להתעורר בבוקר ולגלות ליד המיטה ערימת צ'יפס קר בתוך **ליגנין** (ע"ע). מומלץ לאכול לפני שכולם מתעוררים. **למוסדניקים** (ע"ע) מדובר באטרקציית קיץ לווהטת ולשומרת לילה (ע"ע) ארוחה מזינה ודיאטטית.

(ה)צריף הירוק

צריף ראשונים בסמוך לאזור בתי הילדים. הוקם בשנת 1952 ושימש כבית התינוקות הראשון, ולאחר מכן כפעוטון. במשך השנים הפך למחסן למטרות שונות, עד שנהיה מיטרד בטיחות וגודר במטרה לשמרו. "אני אומרת לך, הצריף הירוק הוא הצ'אנס האחרון של דביר להיכנס לרשימת אתרי המורשת של אונסק"ו. חייבים לשמר אותו!"

ק

קארלוג

כרטיס ירקרק במסגרת לבנה שמקבל כל מי שיש לו רישיון ורוצה לנהוג ברכבים של הקיבוץ. הכרטיס נועד לשלוש מטרות: להניע את האוטו, לעקוב אחר המהירות המופרזת שלך ומאז ההפרטה משמש ככרטיס לשעון נוכחות בעבודה.

קומביין

כלי חקלאי המשמש לקציר החיטה והפרחת הברחשים (ע"ע). "אתמול הלכתי עם אבא לשדה לראות את הקומביין ואז חזרנו לדביר עם המשאית של יוסוף".

קומונה

רק בקיבוץ יש מקום שבו אתה משליך את הכביסה, בא אחרי יום יומיים לקחת אותה בתא משלך, מגוהצת, מקופלת ועם ריח לא רע בכלל.

קופת בית

כספומט אנושי פנים-קיבוץ: אתה מבקש כסף, מקבל אותו מתוך קופסת עץ המכילה שטרות רבים, חותם שקיבלת והולך הביתה. "יש לי מחר נסיעת בריאות (ע"ע), אני צריכה לעבור אצל מרים בקופת בית".

קיוטקסט

מעבד התמלילים שהמציא יצחק מינץ והיה שנים רבות ענף מרכזי בקיבוץ. הוותיקים בתחום זוכרים לטובה את קיוטקסט דוס. קיוטקסט היה ללא ספק מעבד תמלילים חכם ביותר אשר בסופו של דבר נאלץ להיכנע למעבד תמלילים של חברה קטנה אחרת, מייקרוסופט. לא כוחות!

קלנועית

כלי תחבורה איטי המתנייד על ידי סוללה ומאפשר לוותיקי הקיבוץ ונכדיהם להגיע ממקום למקום. הם אמנם מגיעים מאוד לאט, אך בביטחה.

קפולסקי

מילה נרדפת לקפה ועוגה ליד חדר האוכל לאחר ארוחת הערב של יום שישי. מקום מפגש לקצת נחת ודיבורים אחרי ארוחה דשנה. שנים רבות נוהל בכבוד על ידי מרגרט ומושי והווה מקור הכנסה מעולה ל**שעות חו"ל** (ע"ע). "אתם באים לקפולסקי? יש גלידות חינם".

קרווילה

כינוי לבית זמני ונייד המשמש בעיקר מתנחלים ומתנחלים מפונים. שכונות הקרווילות בדביר הוקמה לטובת מפוני קיבוץ שומריה. הדבר המוצלח ביותר, וכנראה היחיד, שקרה בעקבות ההתנתקות.

ר

- רוזמרי כפול
שוקולד משובח בטעם לוז, המתחרה המקומי לטובלרונים מחו"ל. בשל היותו פופולארי, שימש פעמים רבות כפרס בהתערבויות בין ילדי הקיבוץ. "מתערבים על רוזמרי כפול שאני צולל בריכה שלמה?".
- רכב פרטי
כיום, בעידן המופרט זה עניין של מה בכך, אך בימיו השיתופיים אסור היה לחברי הקיבוץ להחזיק ברכב פרטי והם השתמשו רק בצי הרכב השיתופי (פיג'ו 504, טרנזיט פורד, סובארו תכלת, טיוטה עכבר ועוד). "מה זה, האופנוע האדום של ניר היימן, זה רכב פרטי - זה נגד התקנון!!!"
- רכז משק
מנכ"ל הקיבוץ. אחראי על כל הענפים היצרניים אך בפועל גם על השירותיים בקיבוץ ועל כלל אורחות חייו. "מיומנו של מרכז המשק: גם השנה היתה שנת בצורת, התברכנו בשני לולים חדשים ונאלצנו למכור את ה-GMC..."
- רכז קניות
דניאל, הקניין של הקיבוץ. בעבר נסע מדי יום ביומו עם עלות השחר לתל-אביב להביא סחורות למשק. בשל היותו הטרמפ האולטימטיבי לעיר הגדולה כונה לא פעם שלוש-שש-דניאל ע"ש קו האוטובוס המיתולוגי 369 (ע"ע).

ש

- שומרת לילה
בתקופת הלינה המשותפת, חברות הקיבוץ היו יושבות בלילה בחדר הצמוד לבית התינוקות, מאזינות לשמרטפים (ע"ע) מבתי הילדים ונזעקות לקריאתם של הילדים "שוב בוכים בחוחית? הרגע חזרתי משם".
- שיווק עופות
באישון לילה, היו החברים המסודרים לשיווק שועטים לתוך הלולים, תופסים תרנגולות (גברים הם אלה שתפסו שתיים בכל יד) ומכניסים לכלובים. הפרס: סנדביצים גבינה צהובה וסירחון עמוק בציפורניים שלא יורד יומיים!
- שינוי
שם כולל לתהליך ההפרטה (ע"ע) שעובר הקיבוץ. מלווה בהמון חומר תעמולה במסווה של חוברות הסברים ומפגשי חברים.
- שלוש שש תשע
קו האוטובוס היחיד שחיבר בעבר את הצומת עם באר שבע ותל אביב. "נהג תורן (ע"ע)? אני עולה על ה-369 של רבע לארבע, תוכל לאסוף אותי מהצומת?"
- שמרטף
אותו אינטרקום שהיה בכל בית ילדים ומחובר לחדר שומרת הלילה (ע"ע). כשילד היה מתעורר עם בעיה, היה עומד מתחת לשמרטף ובקול מייבב קורא "שומרת שומרת, בואי לגן חוחית".
- שעות חו"ל
אחת הדרכים בקיבוץ להניע מוסדניקים (ע"ע) פוחזים ללכת לעבוד, היא לצבור שעות עבודה לקראת הנסיעה המיוחלת לחו"ל בסוף התיכון. למרבה האירוניה, החו"ל שאליו הם מגיעים היא פולין, שם הם תוהים עד כמה העבודה באמת משחררת.

ת

תושבים	מעמד נחות וחסר זכויות של שוכרי דירה בקיבוץ, המצפה בכיליון עיניים לבואם של תושבי ההרחבה החדשים, בתקווה שיחברו יחד ויקבלו לידיהם את השליטה באורחות החיים של הקיבוץ.
תירסים	בכל שנה צמוד לחלקת התירס למספוא שמושקה במי ביוב, שותלים מספר שורות של תירס למאכל לרווחת החברים והבדואים באזור. כולם יודעים שהתירס של דביר הכי מתוק והכי טעים!
תערוכת מתנות	החגיגה החשמונאית הגדולה התחילה בקיבוצנו כבר חודש מראש, אז נהגו לקיים תערוכת מתנות במועדון לחבר או באטריום (ע"ע). התערוכה כשמה כן היא – כמה מחברות המשק המובחרות נסעו אי שם לעיר הגדולה ודגמו אי אלו מתנות מכל המינים והסוגים (רק בהשאלה כמובן) אותם הציגו בתערוכה המדוברת, כדי שילדינו הרכים יוכלו לקבל בדיוק את מה שרצו מסביבון המתנות בחג החנוכה המתקרב (או ברוב המקרים, את האופציה השנייה שבחרו...). "אני סביבון, סביבון של מי, של כל הילדים מגן סנונית. מביא אני מתנות לכל הילדים ולכל הילדות.."
תרבותניק	מדור קבוע של מושי בעלון דבירבורים (ע"ע) המספק עדכונים על אירועי התרבות הצפויים בקיבוץ, אלה שהיו, ואלה שהיו יכולים להיות אם היה קצת יותר תקציב / היענות מצד החברים המדושנים / סיבה פוליטית-מדינית-חברתית אחרת.
תרכיז של עציץ	לעולם לא נדע את מרכיביו של המיץ הצהוב שיצא מהברז הנמוך שבחדר האוכל. "תגיד לעציץ שנגמר התרכיז..."

גדלו, חוו וטעמו בשביל לכתוב את המילון:

אופיר אריה, גל אמיתי, דגן בקון מזור, נועם אמיתי, ניב חורש, עידו נאמן, רן לוין.